

Att. Coulin Wagner (Dr. Otto Fischer)

• DIALOGOS / TOUCH STONE - ATHENS. 3 PAGES

FAX 00301 7717388

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: ΘΕΜΕΛΙΟΣ ΛΙΘΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 2002

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ - ΚΥΠΡΟΣ

Το πρόβλημα της ταυτότητας στη λογοτεχνία δεν το αντιμετωπίζω τόσο έντονα γράφοντας λογοτεχνία για μεγάλους. Οι καταβολές, η παιδεία, τα αναγνώσματα ρέουν σαν φυσικό φαινόμενο από το υποσυνείδητο στην δημιουργική γέννα. Οι λέξεις που προσπαθεί ο συγγραφέας, και πολύ περισσότερο ο ποιητής να πλάσει όπως ο τεχνίτης πλάθει τον πηλό, έχουν την ρίζα τους στις αλάνθαστες πηγές της ταυτότητας, στην περίπτωση μου στις ελληνικές πηγές. Εξάλλου το αναγνωστικό μου κοινό δεν ξεπερνά τα όρια του ελληνόφωνου χώρου. Και στις λίγες μεταφράσεις ποιητικών κειμένων μου, το ξένο κοινό που με διαβάσει δεν έχει πρόβλημα επαφής με την ελληνική κουλτούρα γιατί είναι κατά κανόνα κοινό με υπόβαθρο ελληνικής παιδείας.

Εκεί που αντιμετωπίζω και αντιμετωπίζω πρόβλημα ταυτότητας είναι όταν γράφω βιβλία για παιδιά. Ίσως φανει παράξενο, αλλά γράφοντας ένα βιβλίο για παιδιά, ιδιαίτερα για παιδιά της πρώτης σχολικής και της προσχολικής ηλικίας, μπαίνουν μπροστά μου μια σειρά ερωτήματα: για ποια παιδιά γράφω, για κυπριόπουλα, για ελληνόπουλα (μια και τα βιβλία μου εκδίδονται και κυκλοφορούν κυρίως στην Ελλάδα) για παιδιά της Ευρώπης; (μια και μερικά βιβλία μου κυκλοφορούν σε ευρωπαϊκές χώρες) ή για παιδιά του κόσμου (μια και στόχος είναι να φτάσω και σε παιδιά πέρα από τα όρια του Ευρωπαϊκού χώρου...;))

Ξέρω πως ο παππούς μου είναι ο Γερο-Αΐσωπος αλλά μακρινούς συγγενείς μου αισθάνομαι τον Χάνς Κρίστιαν Άντερσεν, τους αδελφούς Γκρίμ και τους σύγχρονους μας Τζιάννι Ρόνταρι και Τόλκιεν. Η ανεξάντλητη ελληνική μυθολογία δρόσισε ατέλειωτες ώρες την παιδική μου φαντασία αλλά το ίδιο άπληστα ρουφηξα τα παραμύθια της Χολιμάς και του Ναστρεντίν Χοτζα. Αγαπητή ένη συντροφιά μου ήταν ο Τρελλαντώνης της Πηνελόπης Δελτα αλλά και η Κοκκινό-δικουφίτσα, η Αλίη και η Χιονάτη, ο Πινόκιο και ο Γκιούλιβερ. Αν θέλω οι ιστορίες που γράφω να έχουν ταυτότητα καθαρά κυπριακή πρέπει την έμπνευση μου να την αντλήσω από τα θαυμάσια ^{αλλά} τρομαχτικά κυπριακά παραμύθια που ωστόσο είναι γραμμένα σε μια ολόδροση ^{αλλά} διαλεκτό που ακόμη και τα παιδιά της Κύπρου δεν καταλαβαίνουν σήμερα. Κι ακόμη πρέπει να λάβω υπόψη μου ότι τα παραμύθια αυτά πολύ συχνά είναι εντελώς ακατάλληλα για παιδιά μια και απευθύνονται κυρίως σε μεγάλους.

Τέλος, τα παιδιά για τα οποία γράφω σήμερα (Παιδιά της Κύπρου, της Ελλάδας, της Ευρώπης, του Κόσμου) δεν είναι πια τα ίδια με τα παιδιά στα οποία απήλυθα το πρώτο μου κείμενο πριν τριάντα χρόνια περίπου, όταν πρωτάρχισα να γράφω. Μέσα σε τριάντα χρόνια η τεχνολογία δημιούργησε μια άλλη γενιά. Μια γενιά όπου το παιδί τείνει να έχει στη θέση του κατοικίδιου ζώου ένα μικρό ρομποτ.

Πριν απο δύο χρόνια είχα την εξαιρετική τύχη να παρακολουθήσω μια συζήτηση που είχε οργανώσει το ΠΕΝ Αμερικής στην Νέα Υορκη με θέμα τις εθνικές μειονότητες στην παιδική λογοτεχνία. Στη συζήτηση πήραν μέρος διάσημοι αμερικανοι συγγραφεις που ο καθένας τους είχε διαφορετική εθνική καταγωγή: Πολωνική, λατινοαμερικάνικη, εβραϊκή, σκανδιναβική, κινέζικη, αφρικάνικη και ουκρανική. Οπως είναι γνωστό η Νέα Υορκη είναι η πολη που φιλοξενεί ένα μωσαϊκό απο πάνω απο 100 εθνικότητες με τις ανόλογες γλώσσες και έθιμα. Λοιπον, στη συζήτηση εκείνη, ανάμεσα στα πολλά και πολύ ενδιαφέροντα, σε κάποια στιγμή προέκυψε το εξής ερώτημα που το είχε θέσει η νέγρα συγγραφέας: Όταν γράφετε ένα βιβλίο για παιδιά έχετε ποτέ σκεφθει να χρησιμοποιήσετε σαν χαρακτήρες έγχρωμα παιδιά; Στην εικονογράφηση τών βιβλίων σας χρησιμοποιήθηκαν σαν μοντέλα παιδιά μαύρα ή κίτρινα; Οι άλλοι συγγραφεις ομολόγησαν πως δέν το είχαν σκεφτεί, πως γράφουν κυρίως για παιδια που γνωρίζουν, κι αμέσως άναψε μια πολύ έντονη συζήτηση για το αν οι ίδιοι οι συγγραφεις ασυναίσθητα θέτουν θέματα εθνικισμού, διαχωρισμού και ταυτότητας.

Τον Ιούνιο του 1993 στην Λυών οργανώθηκε το 14ο Συνέθριο των Διεθνούς Συνδέσμου Κριτικών Λογοτεχνίας με θέμα: Η Εθνική Ταυτότητα στη Λογοτεχνία. Υπάρχει ή δέν υπάρχει ευρωπαϊκή ταυτότητα στην Λογοτεχνία της Ευρώπης; Το ερώτημα έμεινε χωρίς απόλυτη απάντηση. Όλοι παραδέχονταν τις κάποιες ιδιαιτερότητες της αφρικανικής, ευρωπαϊκής, λατινοαμερικάνικης, ασιατικής λογοτεχνίας αλλά και όλοι παραδέχονταν πως τα σύνορα είναι πολύ χαλαρά και εξαρτώνται απο πολλούς παράγοντες: Γλώσσα, καταγωγή και διαμονή του συγγραφέα, διάφορες εμπειρίες, συνθήκες ζωής, επιρροές κλπ. Σέ ένα πάντως συμφώνησαν όλοι οι παρευρισκόμενοι: Οτι η κάθε χώρα μέσον του πολιτισμού της, της τέχνης της και της λογοτεχνίας της εκφράζει την ταυτότητα της. Κι αυτή η ταυτότητα είναι που δίνει το ξεχωριστό άρωμα, την ποικιλία, στο μπουκέτο του παγκόσμιου πολιτισμού. Γι αυτό χωρίς να προσπαθούμε με δογματικό τρόπο να κλείσουμε μέσα σε στεγανά την λογοτεχνία μας μπορούμε να αφήσουμε να περάσει το φώς και το άρωμα της ιδιαιτερότητας της.

Και για να γυρίσουμε πίσω στη λογοτεχνία για παιδιά, το έργο του λογοτέχνη είναι ακόμη πιο δύσκολο. Γιατι το παιδί είναι ο πιο δύσκολος και απαιτητικός αναγνώστης. Δεν σηκώνει ουτε προσποίηση ουτε συμβιβασμους. Αν ένα βιβλίο δεν του αρέσει απλά θα αρνηθει να το διαβάσει. Κι ακόμη, γιατί ο ρόλος του λογοτεχνικού παιδικού βιβλίου στην εποχή μας γίνεται εξαιρετικά σημαντικός. Ερχεται να διαπαιδαγωγήσει το παιδι, να του δώσει μια κατεύθυνση μέσα στο συρφετό των επιρροών και των πειρασμών. Ερχεται, το παιδικό βιβλίο, να αντιμετωπίσει τον πιο αδίστακτο αντίπαλο. Το γυάλινο κουτί που στρογγυλοκάθιστο στο σαλόνι, στο υπνοδωμάτιο, στην κουζίνα

στη βεράντα, στον κήπο του σύγχρονου σπιτιού, κατακλύζοντας το παιδί με μηνύματα ελκυστικά, άλλοτε θετικά κι άλλοτε απο αρνητικά μέχρι δηλητηριώδη. Ερχεται, το παιδικό βιβλίο να αντικαταστήσει τον εύκολο τρόπο μάσησης και χώνευσης της οπτικής τροφής και των ευχάριστων ακουσμάτων. Ερχεται να ωθήσει το παιδί στην συγκέντρωση, στην εμβάθυνση στην ανακάλυψη του δύσκολου και περίπλοκου. Ερχεται να το καλέσει σε μια άσκηση που απαιτεί προσπάθεια, φαντασία, βιένη.

Οι πειρασμοί για τον συγγραφέα είναι μέγιστοι. Γιατί να μην γίνει κι αυτός "Μπέστ Σελλερ" χρησιμοποιώντας τις γνωστές συνταγές του εύκολου και εύπεπτου αναγνώσματος; Γιατί να μην θυσιάσει κάποιες αρχές για χάρη της επιτυχίας; Τα διεθνή πια αμερικάνικα πρότυπα τύπου Ντίσνεϋ (χωρίς να θέλω να παρεξηγηθώ γιατί ο Ντίσνεϋ δέν έκανε την χειρότερη δουλειά σ'αυτή την περίπτωση, απλώς είναι το πιο χοντρό παράδειγμα) έχουν βρει μιμητές και στο τελευταίο κομματάκι της Υψηλίου. Πολλοί συγγραφείς πέφτουν στην παγίδα, άλλοτε εθελοντικά κι άλλοτε χωρίς να το καταλάβουν. Η ευθύνη των Εκδοτικών εδώ είναι πολύ μεγάλη. Λίγα είναι εκείνα τα εκδοτικά που ενδιαφέρονται για την ποιότητα των βιβλίων. Τα περισσότερα έχουν σαν αποκλειστικό κίνητρο το κέρδος. Έτσι ένα μεγάλο μέρος των παιδικών βιβλίων που κυκλοφορούν στη χώρα μας είναι τα χωρίς καταγωγή, χωρίς πατρίδα και ταυτότητα ή μάλλον τα αμερικανογενή "παιδιά του Γκολφίν" γιατί ούτε και αμερικανική ταυτότητα δεν έχουν. Όποιος ξέρει την Αμερική μπορεί πολύ εύκολα να το διαπιστώσει.

Ευτυχώς τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αλλά θάλεγα και στην Κύπρο παρουσιάζεται μια εκπληκτική άνθιση του παιδικού βιβλίου. Η πρόσφατη τιμητική διάκριση του ελληνικού συγγραφέα Ευγένιου Τριβιζά στην Αμερική αλλά και διεθνώς, είναι ένα παράδειγμα. Η Ελλάδα, η Κύπρος, που κάθε γωνιά της κρύβει πίσω της κι ένα θρύλο, ένα μύθο, μια ιστορία, είναι ένα ανεξάντλητο πηγάδι έμπνευσης για τον σύγχρονο συγγραφέα για παιδιά, αρκεί βέβαια να διαθέτει το ταλέντο και τη φαντασία να τα αξιοποιήσει.

Κλείνοντας την σύντομη παρέμβαση μου θα ήθελα να εισηγηθώ στους Οργανωτές αυτού του πολύ σημαντικού Σεμιναρίου το εξής: Ας αναλάβει μια Ευρωπαϊκή Επιτροπή να συλλέξει ένα παραμύθι από κάθε χώρα της Ευρώπης και να εκδώσει ένα καλόγουστο βιβλίο με εικονογράφηση από ένα ^{παιδί} ζωγράφο της κάθε χώρας. Το βιβλίο που θα προκύψει θα είναι ένα βιβλίο με την Ταυτότητα της Ευρώπης. Και κάθε σελίδα του θα έχει το άρωμα και τη γεύση της κάθε χώρας της Ευρώπης. Τι καλύτερο αλφαβητάρι για τους νέους κατοίκους της μεγάλης μας Πατρίδας.

Ευχαριστώ για τοότι μου δώσατε την ευκαιρία να συμμετάσχω στο Σεμινάριο και να πάρω τόσες ανεπανάληπτες εμπειρίες.

ΕΛΛΙ ΦΕΟΝΙΔΟΥ, "Εφη Παιονίδου FAX 00357-5-327121
LIMASSOL-CYPRUS